

LIETUVOS
NACIONALINĖ
M. MAŽVYDO
BIBLIOTĖKA

mpkšlas menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1984
BIRŽELIO MĖN. 2 d. / JUNE 2, 1984
PART TWO — Nr. 110(22)

Šiame numeryje:

Apie šokantį ir dainuojantį jaunimą.
„Bėkit, vaikeliai, ba tas miestas jus suės!“
Prūsų Lietuva Vydūno požiūriu.
Marijos Stankus-Saulaitės eilėraščiai.
Ant popieriaus ir iš siūlų — Illinois lietuvių dailininkų paroda.
Apie fantastinį realizmą lietuviškoje prozoje.
Nauji leidiniai.
Chicagos teatruose.
Reklamuojami geriausi romanai.
Kultūrinė kronika.

Kertinė Paraštė

Apie šokantį ir dainuojantį jaunimą

Kuri kultūros šaka išeivijoje gausiausiai pražysta lietuvių žiedais? Nedvejodamas atsakau: tautiniai šokiai. O jeigu šokėjų vienetas taip pat dainuoja lietuvių dainas, kultūrinis davis yra dvigubas.

Šį savo įsitikinimą noriu pagrįsti faktais, kuriuos man pateikė Ona Razutienė, jau 35-rius metus vadovaujanti Los Angeles lietuvių tautinių šokių veiklai. Štai jos duomenys:

„Los Angeles LB Spindulys 1984 m. birželio 10 d. 4 val. p.p. Hollywood Palladiume rengia suaktyvinę jaunimo šventę, su tautiniais šokiais ir choro dainomis“.

„Pietų Californijos lietuvių gyvenime LB Spindulio reikšmė yra didelė: jaunimo ugdymui, lietuviybės išlaikymui, savosios kultūros puoselėjimui bei lietuvių vardo garšimui kitataučių tarpe. Girdime, kad Lietuvių fondas, ar LB Kultūros taryba premijomis įvertina vienetų, gyvuojančius 20 - 30 metų. Gi mūsų Spinduliui jau 35-ri! Jis ne tik gyvuoja, bet ir pažangėja. Jau kuris laikas jo gausių šokių repertuarą pajavina choro dainos“.

„1949 metais Sv. Kazimiero parapijos Lituanistikos mokykloje buvo suorganizuota pirmoji šokių grupė. Turėjo tik 25 narius, o dabar jau 200. Ansamblis kasmet surengia didžiules jaunimo šventes (šiemet bus 28-toji), tradicinius vakarus, atspausdina gražias programas, pasirodo 3 - 4 kartus kitataučiams. O kiek talkina saviems! Dalyvauja Vasario 16 minėjimuose ne tik Los Angeles mieste, bet ir neretai San Francisco, Arizonoj bei kitur“.

„LB Spindulys į savo šventes mielai pasikviečia šokių grupes iš kitų vietovių. Buvo Grandis, Šilainė, Gyvataras, Gintaras, Vakarų vaikai, Rūta ir t.t. Kelis kartus dalyvavo latvių ir estų šokėjai. Jie, vėl pakviesti, pasirodys šiemetinėje šventėje“.

„Paminėtinos LB Spindulio gastrolės. Be Amerikos ir Kanados, įvykdytos dvi didelės

išvykos: 1977 m. Europoje ir 1982 m. Australijoje, kur atsiėmimai buvo triumfališki“.

„Paramos ansambliu daugiausiai susilaukė iš Lietuvių bendruomenės ir Lietuvių fondo. Remia ir kitos organizacijos bei pavieniai asmenys. Šie metai LB Spinduliui tikras darbmetis. Visos jungtys (vaikų, jaunių, jaunimo, veteranų) ruošiasi į 7-tąją Tautinių šokių šventę Clevelande. Jau užsiregistravo šimtas šokėjų. Taip pat turime pasiruošti ir 35-rių metų jubiliejui Hollywoodo Palladiume. Tai reikšmingas renginys. Suprantama, be gausesnės paramos bus sunku išsiversti. Laukiame visuomenės dėmesio. Daugiau dėmesio savajam jaunimui!“

Iš šių, rodos, elinių faktų galima susidaryti vaizdą, koks vis dėlto turiningas yra LB Spindulio kultūrinis įnašas Los Angeles lietuvių nausėdijai. Su gastrolėmis jaunimo pavaršiška veikla išsilies ir į kitas vietas. Suranda tautinį atgarsį daugelio širdyse. Ir taip dirbama metų metais. Testinumas yra stebinantis. Ankstyvojo laikotarpio jaunimo vaikai šiandien šoka ir dainuoja savo tėvams ir seneliams toje pačioje padingėje.

Nepailstanti vadovė Ona Razutienė turi daug gabių, atsidėjusių talkininkų. Duktė Danguolė Razutytė - Varnienė jau 15 metų moko jaunimą šokių meno. Kankriai, draugiškai. 34 metus prie pianino darbuojasi nepailstanti akompaniatorė Ona Barauskienė. Daug muzikinio peno teikia komp. Giedra Gudauskienė, taip pat Antanas Polikaitis, mokydamas chorą dainų. Praeity nuolat talkino pianistė R. Apeikytė, komp. Br. Budriūnas, komp. O. Metrikienė. Dabar neapsieinama ir be jauniesnių talentingų šokėjų mokytojiškos paramos: V. Bandžiulio, J. Buženo, Angelės Mičiulytės ir kitų.

Džiaugiasi Los Angeles lietuvių visuomenė savo gyvastingu jaunimo ansambliu. Kultūrinio pobūdžio

„Bėkit, vaikeliai, ba tas miestas jus suės!“

VYTAUTAS A. JONYNAS

Aną dieną (1983.XI.26) Drauge buvo Vidos Kristolaitytės straipsnelis apie dailę. Vienoj vietoj įnai prisimena dail. Adomo Galdiko perspėjimą savo kolegai A. Kurauskui Paryžiuje: „Ką jūs čia, vaikeliai, darot? Bėkit lauk, nes šis miestas gali jus suėti!“

Šie sakiničiai priminė man vieną knygą ir norą apie ją pakalbėti su Draugo skaitytojais. Toji knyga vadinasi — *Artiste et métèque à Paris* ir susideda iš įrašytų magnetofono juoston pasikalbėjimų apie Miesto-Žmogėdros baisumą... Lietuviškai tekstą versti jos pavadinimą maždaug: „Menininkas atsibastėlis Paryžiuje“, nes žodžiui „métèque“ mūsų kalboj nesama atitikmens. Bet viena aišku ir žinoma visiems gyvenusiems Prancūzijoje, tai, kad „métèque“ paniekiantis terminas, kurį prancūzai ksenofobai taiko visiems užsieniečiams. Kartais net iš įsibėgėjimo. Kai kas mano, kad atsakius jiems tuo pačiu, atseit, temperamentingai išsiplūdus, užsimezganti tikra draugystė.

Keista, nesuprantama ir už vis labiau neloģiška, patologinė toji neapykanta, nes faktinai, kas jei ne svetimšaliai suteikė (bent vienu metu) Paryžiui slėvę ir garsą, sukurdami vadinamąją „École de Paris“. Aprašydamas tą laikotarpį Jean-Paul Crepelle savo knygoj *La vie quotidienne à Montparnasse à la Grande Époque, 1905 - 1930* (Paris: Hachette, 1976) rašo:

„Galima savęs klausiti, kaip šie baiktūs žydai, bijantys policijos priekabių, kadangi jų padėtis buvo formaliai netvarkinga, kurie gyveno Paryžiuje tarsi negyvenamoj saloj, kurie netgi nemokėjo kalbėti prancūziškai, kaip galėjo jie suvaidinti tokį vaidmenį, išgarsindami pasaulįje Montparnasse'ą. Daugiausia mažaraščiai, jie kalbėjo vien jidiš ir nemokėjo net rusų kalbos. Chagall'is, pavyzdžiui, atrado rusų literatūrą vien po karo, kai Vollard'as pavedė jam iliustruoti *Mirusias sielas*. Soutine'as teigė savo gyvenimo pabaigoj (ir tai buvo tiesa), kad jis nekalbės rusiškai — jis perskėkęs iš jidiš į prancūzų kalbą. Kai jis atvyko Paryžiu, jis buvo tikras laukiniu ir Modigliani, kuris ėmęs jį globot, turėjo išmokyti jį kaip vartot šakutę ir nosinę. Iki tol jis valgydavo su peiliu ir šnypšdavo į pirštus. Zadkine'as buvo vienas retų išim-

čių, nes buvo turėjęs gerą mokyklinį pasiruošimą. Jis pasisavino labai greit prancūzų kalbą ir kultūrą. Taip, kad netgi galėjo varžytis poezijos konkurse su Raymond Radique't“.

Tenka pripažinti, kad pasirinkdami tokį veikalo pavadinimą, jo redaktoriai Lise Bloch Morhange ir David Alper anaiptol nenorėjo, išakmiai pabrėžti to būdingo prancūzams ksenofobijos bruožą. Veikiau priešingai. Jų siekiamybė buvo parodyti Paryžiaus, kaip kultūrinio centro spinduliavimą pasaulyje, ypač prancūziškos kultūros paveiktose kraštuose — Afrikos kontinente, Maghrebe, Egipte, netgi Pietų Amerikoje. Taip pat pokalbių pagalba atskleisti to miesto įtaką emigrantų pasaulėautos formavimuisi. Anaiptol ne vien jų karčią gyvenimo patirti, sunkumus prasiimuš dailės srityje, pasidarant paklusniais paveikslų pirkliu — „maršanu“ — pavaldiniais.

Skaitytojui, žinoma, bematant kyla visokios abejonės. Pirmoji yra toji, kad, kaip bebūtų, jos puslapiuose pasisako tik tieji, kurie, be abejo, yra pažinę ir šilto ir šalto, bet yra prasimušę, pagarsėję. Tieji, kurie Paryžius nesukrimto su visais kaukeliu: Kur tie, galbūt nemažiau talentingi, kurie dingo be pėdsako? Apie juos istorija tyli... Antroji būtų, kad redaktoriai pernelyg sutelkė dėmesį į tapytojus, skulptorius bei kitus menininkus. Atseit, kad knyga nesanti „reprezentatyvi“, kad redaktoriai vienašališkai apsiriboję, parinkdami meninio Paryžiaus atstovus, galbūt palikdami nuošalyje kur kas svarbesnes figūras. Juo labiau, kad tarp apklausinėjamių asmenų esama daug žmonių, kurie, prieš atsiėdami Paryžiu, buvo prancūzų civilizacijos orbitoj, mokojo kalbą, pažinojo literatūrą, žodžiu, brendo „francophonie“ įtakoj (pvz., Ionesco).

Savaime suprantama, kad tokio pobūdžio veikale tobulybė galbūt iš viso neįmanoma. Viena aišku, sprendžiant iš redaktorių keliamų klausimų, neatrodytų, kad jų buvo stengtasi prakišti kokį ideologinį trigrašį, ar net favorizuoti kurią meno šaką, kitos sąskaiton. Tokio užsisklendimo knygoj nėra. Tiesa, neišvengiamai skaitytojui atidengiamas Paryžiaus, kaip kovos arenos, dimensija, bet vienas *Artiste et métèque à Paris* privalumas yra tai, kad jį skaitant jaučiamas platesnis mastas, būtent, kad Miestas - Žmogėdra nėra vien dailininkų — tapytojų, skulptorių, filmų režisierių, kokie genialūs jie bebūtų, miestas, bet taip pat ir politinės kovos centras, rašytojų vidinio atsinaujinimo vieta. Neišnyksta iš akiračio taip

Vytautas Kasiulis

pat faktas, kad Paryžius yra taip pat miestas, kurį pamilo šimtai ekskursantų, turistų, studentų, trumpai ar ilgčiau jame gyvenusių, ar pro jį pravažiavusių. Yra turistinis, akademinis Paryžius, nuolatos besikeičiantis Paryžius, kurio kartais ieškoma su ilgesiu, kuris prisimenamas su nostalgija. Knygoj apstu skausmingų atodūsių į la:

„Tada paryžietė rėdydavo labai savotiškai, bet tai turėjo specifinį žavesį. Tada egzistavo paryžietiškos dainelės ir viskas Paryžiu buvo tipinga. To dabar visiškai nebėra. Visa tai dinga apie 1950-tuosius metus, kai grįžo valdžion De Gaulle, kada imtasi modernizuoti Paryžių, idant jis taptų „turtingu miestu“.

Anuomet moterys išbėgdavo sekmadienį apsipirkt paryčiais su chalatais ir šliurėmis, visur buvo pilna muzikos. Visur būdavo atdaryti langai ir pro juos liejos dainelės. Savaime aišku buvo girdimos Edith Piaf, Charles Trenet ir kitų plokštelės, bet būdavo pilna gatvės dainininkų. Aš alpiuodavau nuo viso to. O išėjus pasivaikščiot, akys apraibdavo. Minia buvo tikras spektaklis.

Užtat mums, anglams, Paryžius atrodėdavo pietietišku, pietų Prancūzijos miestu. Šiandien, savaime suprantama, automobilis tapo miesto valdovu.

Tuo tarpu tada žmonės mėgo paprastas pramogas; prancūzai traukdavo į paupius valgyt dešros su česnaku, o kai panorėdavo pasiūkti, braukdavo į liaudies šokių (*bal musette*). Visa tai kai nuodavo niekus“ (Raymond Mason, dailininkas, skulptorius. Gimęs 1922 m. Birminghame).

Paryžius visą laiką gaubė romantikos skraistė. Turisto akimis tai bohemos, clochard'ų, valkatų, „apašų šokių“, menininkų kavininių miestas. Apie jį sukurta daug mitų ir tas pats Raymond Mason kai ką patvirtina, kai ką paneigia. Taip sakysim, prisimindamas savo draugus Serge Rezvani ir Jacques Lanzman, jis rašo:

„Jų adresas buvo suolelis Ile du Vert-Galant saloj. Ten jie nakvodavo ir palaikydavo gyvą, išgerdami kartą į dieną puoduką erzacinės kavos ir sukrimsdami puskepalį baltos duonos (*baguette*)“.

Kur kas skeptiškiau jis atsielia apie tariamas menininkų kaves:

„Kaip bebūtų, man atrodo, kad kavininių vaizdinių pernelyg brukamas į priekį. Vienas dalykas, kuris įstrigo man, kalbant apie niujorkiečių tapybos mokyklas, tai, kad ten dailininkai stengiasi pamėgdžiot paryžietiškos dainelės ir viskas Paryžiu buvo tipinga. To dabar visiškai nebėra. Visa tai dinga apie 1950-tuosius metus, kai grįžo valdžion De Gaulle, kada imtasi modernizuoti Paryžių, idant jis taptų „turtingu miestu“.

Užtat mums, anglams, Paryžius atrodėdavo pietietišku, pietų Prancūzijos miestu. Šiandien, savaime suprantama, automobilis tapo miesto valdovu.

Tuo tarpu tada žmonės mėgo paprastas pramogas; prancūzai traukdavo į paupius valgyt dešros su česnaku, o kai panorėdavo pasiūkti, braukdavo į liaudies šokių (*bal musette*). Visa tai kai nuodavo niekus“ (Raymond Mason, dailininkas, skulptorius. Gimęs 1922 m. Birminghame).

„Atleiskit... ar negalėtumėt duot man kiek „gėdų“ (*un peu de fric*)? Ką???“ ir jei tai būdavo rusas, jis paimdavo mane už parankės, ir pasiklausdavo: „Ar nenori valgyt?“ ir nusivėsdavo į kokį restoranėlį. Įsivaizduojat sau? To niekad aš nesitikėdavau iš prancūzo. Sakau jums, tai nėra vaishingi žmonės. Tai ksenofobai. Graikai, pavyzdžiui, tai griežta priešingybė. Iš tiesų, prancūzų būdas nėra vienas iš gerųjų. Bet tai nuostabi vieta gyvent, nežiūrint visko!“ (Henry Miller, rašytojas, amerikietis, gimęs 1891).

Kadangi kalbama apie kultūrinį šoką, ksenofobiją, mentalitetų sandūrą, vėta pacituot ir kitų (daugiausia dailininkų) pasisakymus:

„...Aš... aš svetimšalis. O kadangi paryžiečiai jų nemėgsta — aš tai pajutau tuoj pat — aš laikius nuošalyje. Aš galiu suskaičiuot ant rankos pirštų savo draugus prancūzus“ (David Malkin, dailininkas ir skulptorius, gimęs 1910 m. Akkermane, Rusijoje).

„Mano draugai nesuprasdavo, kad man kaip ir kai kuriems kitiems, buvo neįmanoma tapti Maeght'o ar kieno kito tarnaitėm ir parduot dūšią. Tarp kitko maršanai bandė mus sukirsinti tarpusavyje. Jie ieškojo drausmingų dailininkų, sutinkančių tapti pagal užsakymą. Kartais maršanas užėdavo pas mane ir sakydavo: „Aš pardaviau vieną tavo mėlynųjų drobių. Tas tipas norėtų kitos!“ (Rezvani, rašytojas ir dailininkas, gimęs Teherane 1928).

Bet galbūt vaizdžiausiai mentalitetų skirtingumas prabyla filmų režisieriaus, gimusio Maurititanijoje, lūpomis:

„Užtrenkt kam nors duris yra neįsivaizduojamas dalykas Afrikos kaimeliuose. Ten nežinomas taip pat indiferentiškumas arba polinkis laikyt save skirtingu nuo kitų padarų. Jei atklysta naujas žmogus, kiekvienas elgias su juo pagarbiai, nes esi šeimininkas. Ką gi mes matom Paryžiu? Požėmianiam traukinyje ar butų blokuose nesikalbama tarpusavyje, kaimynai vieni kitų nepažįsta... pasiklauskim, dievaž, kur tikrosios džiunglės“ (Sidney Sokhona, filmų režisierius, gimęs Tachott, Mauritanijoje 1952 m.).

Vienatvės, gyvenimo uždaram, etniniam gete gaida neretai praskamba tuose pasisakymuose. Labai reti būna prisipažinimai, kaip kad tunisiečio Nacer Khemir, kino režisieriaus ir skulptoriaus (plasticien), kad Paryžius atvėręs jam savojo krašto, savos literatūros ar meno, savitumą: (Nukelta į 2 psl.)

Vaidas iš Chicagos tautinių šokių grupių „Pavasarinio tryptinio“, kuris buvo suruoštas 1984 m. balandžio mėn. 8 d. Jaunimo centrė, besirengiant VII tautinių šokių šventei ir telkiant jai lėšas. Nuotrauka Z. Degučio

...„Žodžiu, aš neturėjau nė cento, bet buvau prie to pripratęs. Man pasitaikydavo dažnai elgetaut New Yorke visą naktį ir pareit namo tuščiom rankom ir tuščiu skilviu. Atsibust rytą nupaslinkavus ir vėl pradėt iš naujo. Paryžiu man klijos ne ką geriau. Bet nors buvau elgeta — aš iš tikrųjų ubagavau — aš niekad nesu priėjęs prie prancūzo. Mat mane perspėjo: „Jie tau nepadės. Tai kieti žmonės“. Aš įsitikinau, kad tai tiesa. Vadinas, užuot lindęs prie prancūzų, aš pristodavau prie baltųjų rusų. Jie buvo tremtiniai, kuriuos išėjo revoliucija, ir tai buvo išlaidūs, nuostabūs žmonės. Dažnai jie mane pavesėdavo pas save ir aš permiegodavau ant grindų. Man pasitaikė net pernaktov prie lovos, kur gulėjo vyras su moterim. Aš prisiartindavau prie praeivio ir sakydavau:

Prūsų Lietuva Vydūno požiūriu

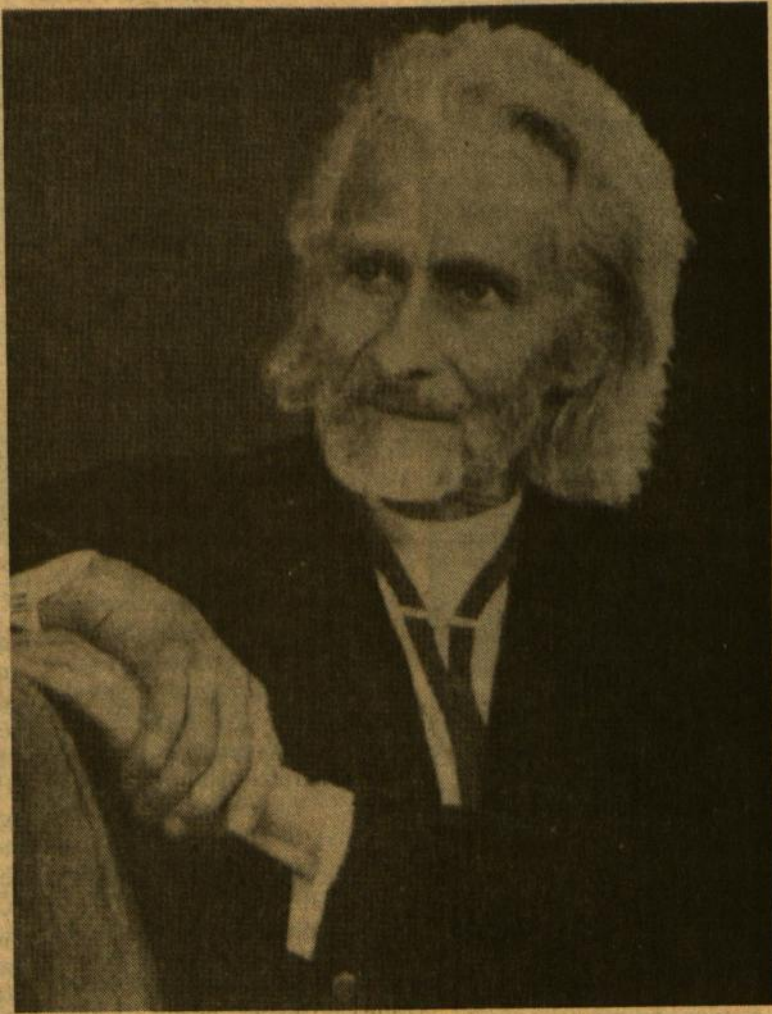
VYTAUTAS
BAGDANAČIUS

Dr. Wilhelm Storost - Vydūnas. *Sieben Hundert Jahre Deutsch-litauische Beziehungen*. Kulturhistorische Darlegungen unter Beigabe von zwei Karten und 50 Bildern. Zweite Auflage. Beigefügter Nachdruck der Originalausgabe von 1932 in Tilsit. Chicago: Akademines skautijos leidykla, 1982. 504 psl. Kaina — 14 dol. Gaunama pas leidėjus pas platintojus ir Drauge.

Tenka labai dėkoti Akademines skautijos leidyklai už išleidimą antros laidos Vydūno vokiškos knygos apie septynis šimtus metų vokiečių - lietuvių santykių. Daug priežasčių skatina tą padėką. Visų pirma pati Vydūno asmenybė šioje knygoje atsiskleidžia daug šilčiau ir paprasčiau negu lietuviškai parašytuose jo raštuose. Tie raštai buvo daugiau filosofinės studijos ir dramos, parašytos ne bendrine lietuviška rašyba, dėl to ne vienam sunkiai skaitomos. Šioje knygoje, nors vokiškai parašytoje, Vydūnas atrodo daug suprantamesnis, paprastesnis ir labai šiltai lietuviškas. Kita priežastis vertinti šią knygą yra jos tema: Mažoji Lietuva ir jos santykiai su vokiečių tauta. Ir pati Mažoji Lietuva daugeliui mūsų skaitytojų nėra pakankamai pažįstama, o dar mažiau yra pažįstami jos santykiai su vokiečių tauta. Vydūnas į šių santykių studijas eina kaip karštas lietuvis, tačiau juos nagrinėja ne aistros vedinas, o „ramiai svarstydamas šių santykių turinį“ (p. 5).

Pirmą skyrių autorius paskiria plačiam prūsijos Lietuvos tėvynės aprašymui. Ir šį aprašymą jis atlieka ne išoriškai, bet tiesiog perkeliaudamas įvairias šio krašto vietas. Vienur jis tas keliones atlieka kaip vaikas, kitur kaip subrendęs žmogus. Ir tokiu būdu Prūsų Lietuvą šios knygos skaitytojai atsistoja nuo pat Vištyčio, įvairiais paupiais ir Neringa, iki pat Klaipėdos. Čia ir Romintos pelkės, ir Deimė bei Šešupė, ir Lazdinkalnis, ir Kraupiškiai bei Širvinta, ir Vilkiškiai, Rambynas, Kakšių bala — iškyla gyvai prieš skaitytojo akis.

Savo tėvynę Vydūnas suvokia, kaip kilusią iš jūros. Ir tai jis pergyvena, stebėdamas, kaip iš būdingo šiame krašte rūko iš lėto pradeda kilti žiūrėjo akyse jo kalnai ir kloniai. Leidžiasi šiek tiek Vydūnas ir į žemės susiformavimo šiame krašte teoriją. Tačiau labiau jį domina pats gyvasis gamtovaizdis, net žiema. Apsnigtos eglės savo grožiu jam atrodo panašios ir kunigus, laiminančius savo išskėstomis rankomis. Taip pat

Dr. Vilius Storosta-Vydūnas (1868–1953)

ir audringa naktis iš jo vaikystės yra pasilikusi gyva. Jo dėmesio susilaukia ne tik krūmai, bet ir žolės. Šiam kraštui yra būdinga tyla. Sešerių metų berniukas yra pastebėjęs, kad gyvuliai nesikalba. Ypatingą dėmesį autorius skiria lietuviškam elniui. Šis žvėris atrodo pavargęs. Atrodo, kad jis neturi žmogui pagarbos — jį sutikęs, elnias nesitraukia iš kelio.

Vydūnas, aprašinėdamas savo tėvynę, nevengia ir kai kurių filosofinių pasvarstymų. Tėvynė jam yra kartu ir pareiga, ir uždavinys. Išskyla jam ir mirties klausimas. „Visokios mintys žmogui atklysta, kai jis siauru taku vakare žingsniuoja į Rambyną kalną, tarp storų medžių“ (p. 34). Tolimi reginiai nuo Rambyną labai pagauna keleivį. Apie žmogaus pažinimo galią jis susimąsto ant šiaurinio Šešupės kranto, tarp Lazdynų ir Ragainės. Stebėdamas gyvulių gyvenimą, jis susimąsto: ar kada nors santykiai tarp gyvulių ir žmonių nėra buvę kitokie. Neišvengiamai jis užkliudo ir žmogaus kaltės problema. Šia proga jis susiduria su nemalonių faktų, kad žudymas vyksta ne tik žmonių, bet ir gyvulių tarpe.

Būdamas Rambyne jis mąsto apie vandenį ir ugnį. Sustoja prie minties, kad nėra ugnies be žmogaus. Ugnis ir žmogus jam kažkaip suartėja. Panašiai kaip ugnis yra susijusi su žmogumi ir kalba. „Ugnis ir kalba yra atėjusios kartu su žmogumi“ (p. 42).

Kartą jis stovėjo ant kranto, apsupto tiršto rūko, per kurį buvo galima matyti vos kelis metrus. Tada išgirdo irklų teliuskavimą vandenyje ir po to kelis žodžius. Bet žmonių dar nebuvo matyti. Žodis rūke atvedė jį prie minties, kad žodis nori tapti realybe. Kaip nyku yra, sako jis, kai negirdėti žmogaus žodžio. „Žmogaus žodis suteikia viskam prasmę“ (p. 44).

Kartą dešimties ar dvylikos metų berniukas su savo motina ejo į svečius pas vokiškai kalbančią šeimą. Berniukas pakelėję paprašė motinos, kad ji neverstų jam į lietuvių kalbą to, kas bus sakoma vokiškai. Motina tada paklausė, kodėl. „Ar tu gėdijiesi lietuviškos?“ Berniukui tada paaiškėjo, kad jis tikrai gėdijosi lietuvių kalbos. Motina pradėjo jam įrodinėti, kad jis turi turėti drąsos būti tuo, kas jis yra, nes tai yra teisingumo apraiška. Tik žmonės be savęs garbos ir tiesos meilės to vengia. Matyt, motina bus ilgokai kalbėjusi apie tai, nes pagaliau berniukas paprašė jos nutolti. Tai yra epizodas, kurį išsivijoje pergyvena ne viena motina ir ne vienas vaikas vienokia ar kitokia forma. Ir kai motina su berniuku pakilo iš svečių grįžti į namus, ji pakalbino jį šiandien jau ne dažnai sakoma lietuvių kalbos forma „eikiva“.

Apskritai Vydūnas buvo labai jautrus kalbos skambesui. Pasak jo, kiekviena kalba turi išreikšti kai ką, ko kitoje kalboje nėra, dėl to

viena kalba negali atstoti kitos. Kiekviena kalba turi uždavinį pasakyti kurią nors dalį žmogiškumo turinio. Vydūnas yra labai atidus lietuviškų dainų klausytojas. Jis nevengia paminėti, kad religiniai sluoksniai draudė dainuoti lietuviškas dainas, o nedraudė vokiškų.

Viskas Prūsiose susilaukia Vydūno dėmesio. Jis kalba apie gintarą ir žino, kad, kai gintaras „pavargsta“ reikia jį užkasti į drėgną smėlį, ir jis vėl atgaus savo buvusį skaidrumą.

Antrajame knygos skyriuje Vydūnas svarsto klausimą, kas yra tauta ir koks yra jos santykis su tėvyne. Jis skirsto tautas į keliančias ir sėslias. Pirmosios yra tautos be tėvynės. Jos yra linkusios labiau domėtis žemiškosiomis gėrybėmis, tačiau jos yra labiau religingos tautos (p. 65). Norėdamas apibūdinti lietuvių ir vokiečių tautas, jis yra parinkęs savo knygai vokiečių rašytojų įdomių lietuvių ir vokiečių tautos charakteristikų. Būtų per ilgą čia jas atpasakoti. Vos vieną kitą, ir tai nebūtina pati teisingąji brožu, galima paminėti. Vokiečiui rūpi, ką kiti apie jį mano, tačiau jis nepakentia žmogaus, kuris galvoja kitaip negu jis. Vokiečiai yra labiausiai nekentianti tauta Europoje. Didžioji Vokietijos nuodėmė yra originalumas. Tai yra darbo ir idėjų tauta.

Vydūnas turi gražų rinkinį vokiečių intelektualų išsireikškimų apie lietuvių. Nuo šio tūkstantmečio pradžios yra duomenų, kad lietuviai neapleidavo audros sudaužytų laivų. Pasak T. Leperio (1675 m.), kiekvienas lietuvis yra kompozitorius, kuris pat savo dainoms duoda gaidą. Pasak jo, lietuviai dažnai eina į pirtį maudytis. Šalia to jie yra dideli valgytojai. Toliau Vydūnas mini plačią žinomą Herderio surašytą lietuvių charakteristiką. Vienas pranešimas iš 1800 metų įjungia paaiškinimą, kodėl lietuviai stipriai laikosi savo kalbos. „Meilė savo kalbai lietuviams yra ne užsikirtimas, bet įsitikinimas, kad, keisdami kalbą, jie pasielgia nedorai“.

Toliau Vydūnas vokiečių ir lietuvių charakteristiką giliai, pasiremdamas jų tautosaka ir istorija. Iš vokiečių tautosakos jis išskaito, kad jie yra kovos žmonės, su dideliu dėmesiu žemei. Kovos dvasia yra nesvetima ir Vokietijos moterims. Kraštutinis užsiėgimas yra būdingas vokiečiui. Jį vilioja didybė ir nuostaba. Panašius brožuus Vydūnas įžiūri ir Vokietijos istorijoje.

Lietuvių charakteristikai apibūdinti jis pirmiausia kreipiasi į dainas. Saulė, Dievo duktė, yra motiniškose santykiuose su žmogumi. Tačiau, antra vertus, dainos liudija, kad lietuviai yra vienišas gamtoje. Vydūnas taip pat mini Lessingo, Herderio ir Goethės susidomėjimą lietuviškomis dainomis. Lietuviškose legendose žmogus nėra kovingas kaip vokiečiai. Jis greičiau turi reikalo su nežemiškomis jėgomis. Vydūnas plačiai aprašo Tilžės pilikalnio legendą apie užkeiktą karalaitę.

Iš tų duomenų Vydūnas norėtų išvesti labiau esminius lietuvių ir vokiečių tautų brožuus, tačiau jis žino, kad teisingo sprendimo nėra lengva pasiekti. Tautos dažnai savo pačių klaidas priskiria kitoms. Vis dėlto jis mano, kad vokiečių tautai yra būdinga stengtis iš patirtinės medžiagos laimėti gilesnį pažinimą. Vokiečių kalbą jis apibūdina kaip kietai skambančią, tarsi krintantį kristalą. Vokiečių tauta siūbuoja tarp dangaus ir žemės, bet šis brožas, pasak Vydūno, yra žmogaus bro-

Marija Stankus-Saulaitė

Auksei: pradžia

Sužvilga akyse
vakaro saulė:
įkypas pjūvis
šerdyje
metams žymėti.

Pirmasis kelionvaizdis
tau duotas:
temsta ten, kur laukdavo
sentėviai.

.....

Atidaro langą promotė:
dangus jos pirštais
žaidžia, o ji rimta,
rami.

Įvairių kraštų pasakomis
dengusi vaikystę,
ji pati — tiesi, tikra,
bebaimė — mus išlydėjo.

Tu sapnuosi jos pilkas akis
ir žinosi jos vardą.

.....

Siaurės ašigalyje pėdsakai
netirpsta, balto šalčio pustomi.

Ar kalnai, ar gilumos,
ar nelieptos tolimos

ir pavojai jį ištyrė
iki kaulo spindesio?

Siaurės pašvaistėje
šimtmečiais nesudegta.

.....

Vaismedžiais žymimi gimimai;
mirčiai likusi tyla.

.....

Nuo sakyklos džiugūs žodžiai
protėvio, — strėlės išmušta akimi,
tamsaus, gražaus ir gero, —
dar suprantami.

Pamačiusi žydintį sodą,
išmoksi jo kalbą.

.....

Pintinėje paveldas:
apšviestas akmuo,
laužiamas gintaras,
auksuoti vilkėdalgiai
ir saulės laida
stiklo atšvaistėje.

Tavo balsas
genties ryšys;
tavo akys
jos žvilgsnis
į save
po daugel metų.

Giedotojų draugija (vienas pirmųjų lietuvių chorų, įsteigtas 1895 m. Tilžėje, kuriam nuo pat pradžių vadovavo Vydūnas) su Vydūnu ant Rambyną kalno 1926 metais.

žas apskritai. „Wille zur Macht“ yra būdinga vokiečių tautai.

Lietuvių tautos žmogų Vydūnas mato kaip elastingą ir judantį. Jis yra nestiprių raumenų, nerviškas tipas. Lytinėje srityje lietuvis yra labai santūrus. Jis sugeba skirti spalvų subtilius skirtumus. Lietuviškos dainos yra savotiškai toninės. Lietuvis yra optimistas, nepaisydamas sunkiausių sąlygų. Iš nemalonių patirties faktų lietuvis grįžta į save. Jis pasakėta savyje ir savo paties aplinkoje.

Aptarsę vokiečius ir lietuvių, Vydūnas atkreipia žvilgsnį į žydus, kurie šiame krašte gyvena nuo 1750 metų. Jie skiriasi ir nuo vokiečių, ir nuo lietuvių. Jie yra be tėvynės. Jiems būdinga gili išvidinė melancholija. Žydas sunkios aplinkybės visada savo tikslą pasiekia, ko nepadaro nei lietuvis, nei vokiečiai. Vydūnas pastebi, kad visa Vakarų kultūra turi žydiškų brožuų. Jie žymūs religijoje, literatūroje, mene ir muzikoje.

Toliau Vydūnas bando susigaudyti, kas iš viso yra tauta žmonių. Nors kalbai jis skiria didelį vaidmenį tautiškume, tačiau tikrasis tautiško atstovas yra pavienis asmuo. Tautos esmė kyla iš kūrinių gelmių. Ji persiduria iš kartos į kartą. Tame persidavime kraujas vaidina tam tikrą vaidmenį, tačiau kultūrinės vertybės daugiau reiš-

„Bėkit, vaikeliai...“
(Atkelta iš 2 psl.)

kreiptis į čekų tautą. Nes kas yra tragiško šių dienų Čekoslovakijoje, tai kad yra kėsinamasi į visos tautos atmintį: ką žmonės prisimins, kai mūsų nebebus, jei jie išgyvena nesiliaujantį smegenų plovimą? (Milan Kundera, rašytojas, gimęs 1929 m. Brno mieste).

Čia grįžta atmintin klausimas, iš kurio Kundera išsiskuto: „Ar

čia. Žmogus gali išmokti kalbėti kita kalba, bet tai nereikš, jog jis yra apvaldes kitos tautos dvasinės savybės. Būdingiausias tautos nuosmūkis tada, kai ši knyga buvo rašoma, t.y. apie 1932 metus. Lietuviai Prūsiose vengė tuoktis su vokiečiais. Jis mano, kad salzburgiečių į Prūsias buvo atvežta ne daugiau kaip 15,000. Taip pat sprendžia, kad iš mišrių šeimų kilę vokiečiai neturėjo dalies vokieško kultūroje. Bet tą klausimą tekstą dar svarstyti.

Toks yra turinys pirmųjų dviejų skyrių Vydūno knygos, skirtos aprašyti lietuvių vokiečių santykių 700 metų kelią. Norint šią temą pasekti, reikia skaityti Vydūno knygą toliau. Čia buvo bandyta tik atkreipti mūsų visuomenės dėmesį į jos pradžią.

prancūzai supranta Jūsų knygas? Bene esminis tokiems rašytojams kaip Kundera, Jiri Gruša, čekų dramaturgams, visiems, kurie po humoro kauke vaizduoja groteskišką mūsų amžiaus veidą.

Kritikos pasisakymų knygų *Artiste et métèque à Paris* nėra. Netiesioginė užuominom būtų R. Mason pastabos apie koketišką, nimfomanišką Paryžiaus publiką ir šie jo žodžiai taikomi meno kritikai:

„Tuomet, tame laikotarpyje meno kritikai iš tikrųjų vertėsi meno kritika. Dabar, kaip jums žinoma, jie to nebedaro. Šiandien jie rašo vien apie dailininkus, kurie jiems patinka, arba kurie jiems įdomūs: žodžiu, skaitytojai atsiduria akivaizdžiai baisios, nesiliaujančios panegirikos. Nebėra kritikų, kurie tartų: Šitai yra iš tikrųjų prasta ir būtent štai, kodėl. Tokių kritikų nebėra“.

Pastaba iškalbi. Tik ar ne tie patys priekaištai tikti New Yorkui, ir Londonui ar net Nobelio premijos komisijai?

Lise Bloch-Morhange et David Alper. *Artiste et métèque à Paris*. Paris: Ed. Buchet/Chatel, 1980.

• Pasaulio lietuvis nr. 5 (1984 gegužė). Mėnesinis PLB žurnalas. Redaktorius — Bronius Nainys. Administracija — Baniutė ir Romas Kronai. Adresas: 5620 S. Claremont Ave., Chicago, IL 60636. Prenumerata metams — 10 JAV dol., atskiro numerio kaina — 1.50 dol.

Numerio akcentas jaunų motinų pastangoms perteikti lietuvių kalbą vaikams, pagrindžio „Aušrai“, šv. Kazimiero sukaikiai.

Karaliaučiaus miesto turgavietė, tolimoje evangelikų liuteronų katedra.

„Ant popieriaus ir iš siūlų“

Illinois lietuvių dailininkų paroda

Kad Illinois lietuvių dailininkų gyvuoja, rodo ir ši paskubomis, beveik be jokios reklamos, surengta Chicagoje Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, 1984 m. gegužės 11 - 19 dienomis paroda. Joje dalyvavo 16 dailininkų: Vanda Balukienė, Nijolė Banienė, Aleksandra V. Eivaitė, Daiva Karužaitė - Gogola, Jonė Karužaitė, Diana Kizlauskienė, Dalia Kolbaitė, Donna R. Marder, Janina Marks, Irena Mitkutė, Jadvyga Paukštienė, Zita Sodeikienė, Magdalena Stankūnienė, Ada Sutkuvienė, Janina Tallat-Kelpša ir Daina Žemliauskaitė - Juozevičienė. Buvo išstatyti 49 darbai, labai nevienodi savo meniška verte. Pasigendama rodinio atranko: kai kurių dailininkų mokykliniai darbai nesiderino prie bendro parodos lygio. Kartais yra geriau pačiam dailininkui ir parodos rengėjams neišstatyti silpnų kūrinių. Nežiūrint to, paroda turėjo ir stipresnių bruožų, vertų dėmesio labai įvairiai kūrybai, prasidedančiai šiuviniais, išsiuvinėjimais, kilimais, kolazais, piešiniais, grafika ir baigiant siurrealistiniais paveikslais.

Kalbant apie grynąją dailę, tenka apgailestauti, kad šį kartą A. Eivaitė ir Z. Sodeikienė išstatė tik po vieną paveikslą. Jų stipresnis dalyvavimas būtų suteikęs didesnį svorį visai parodai. Eivaitės siurrealistinis žmogiškos kancios ar košmarinio sapno paveikslas, Sodeikienės dviejose plokštumose vaizduojamas lietuviškas kaimas ir svetimų kalnų vaizdai ir Kolbaitės „Kompo-

A. Markelis

Is Freiburgo meno mokyklos laikų: skulptoriai Vytautas Raulinaitis ir Balys Grebliūnas (abudu jau mirę). Freiburgo meno mokyklos dokumentinė paroda „Refugee Artists in Germany, 1945-1950“ vyksta Illinois universiteto Chicagoje galerijoje (750 S. Halsted) nuo 1984 m. gegužės mėn. 18 d. iki birželio mėn. 8 d. Galerijos valandos: 9 v.r. — 5 v.v. savaitės dienomis.

Reklamuojami geriausi romanai

Britai turi tokią knygų prekybą, kuri pastaruoju metu pradėjo rūpintis, kaip kuo daugiau knygų parduoti, kad be bankrotų pavojaus leidyklos galėtų tęsti darbą. 1983 m. vienas projektas pasisekė. Buvo atrinkti geriausi jaunųjų romanistų kūriniai. Didėsni knygynai sutartu metu dėjo jų knygas į prekybos lentas, specialias lentynas, ir pasisekė, mas buvo toks patenkinamas, kad specialiai komisijai dabar buvo pavesta atrinkti geriausius šių laikų romanus anglų kalba, kurie buvo išdėti prekybos lentose 1984 m. vasario 22 d.

Naujausių laikų? Komisija nusistatė, kad pradinė laiko riba turėtų būti 1945 m. Uždavins atrinkti buvo nelengvas. Neblogų ar net gerų romanų nuo anų metų išleista apie 200, taigi juos reikėjo perskaityti ar jau skaitytus prisiminti, ko jie kuris vertas. Sutarta, kad tegu bus 12 išskirtinės vertės romanų. Daug gerų, o kaip atrinkti tuos pačius geriausius? Pagaliau komisija nusistatė, kad tegu bus 13. Dar ir toliau ji įklimpo į

zicija“ ir „Kolažas“ buvo bene patys stipriausi kūrinių „ant popieriaus“. Gana žaismingas, truputį naivus, J. Karužaitės piešuku, tušu ir akvarelės technika atliktas kūrinių „Žaidžiančios moterėlės“. Taip pat ir įdomios Mitkutės iliustracijos, Banienės simbolika ir Paukštienės kolažas. Reikia priminti ir gausius Kizlauskienės čiurlioniškus piešinius.

Vanda Balukienė, panaudodama drobes su lietuviškais audinių raštais, sukuria visai naują „drobę“, kalbančią ramiomis spalvomis ir geometrinėmis figūromis, judesio iliuziją sukeliančiomis kreivėmis, ką mes matėme paveiklo staciakampyje „Nr. 27 Oil on Linen“. Geometrinės spalvinės kompozicijos ant raštuotos drobės šiuo metu yra Balukienės stiprybė.

Prie „iš siūlų“ kūrybos reikia priskirti J. Marks kilimus ir A. Sutkuvienės „Vandens dievo apsiaustą“. Kaip ir ankstyvesnės parodose J. Marks rodo ne tik sofistikotą skonį, bet ir kūrybinį polėkį bei išradinumą savo moderniuose kilimuose. „Suskilęs rutulys“ ir „Violetinė migla“ yra mistiški ir drauge poetiški. Tokia pat mistika plaukia ir iš žalčio motyvo lino raizinyje. Labai įdomus A. Sutkuvienės dievų apsiaustas, virvų raizginys, abstraktas, grandiozinėmis linijomis išvedžiotas. Pavykęs formos atžvilgiu „iš siūlų“ kūrinys.

Apskritai paėmus, gegužės mėnesio parodų sukūryje (tarpau-

tinių, amerikietiškių ir lietuviškių)

ši tylosis praėjusi paroda rodo

lietuvių dailininkų augimą.

Dalis Lietuvių moterų dailininkų draugijos narių, Rhae Marder, Janina Monkutė-Marks, Vanda Balukienė, Nijolė Banienė. Antroje eilėje: Magdalena Stankūnienė, Janina Tallat-Kelpšaitė, Diana Kizlauskienė, I. Vaišnorienė.

Chicago teatroose

Šekspyro komedija

Chicagoje veikia vadinamas Free Shakespeare teatras (1608 N. Wells), kuris pamėgęs klasikinį veikalus, ypač Šekspyro dramas. Dabartinis jų pastatymas — Šekspyro komedija „As You Like It“. Čia pinasi pavydas, meilė, grumtynės ir kita sudėtinga kasdienybė ryšium su valdovo rūmais. Įpinta dainų, o taip pat instrumentinės muzikos: gitara, fleita, violončelė, būgnas. Aktoriai gerai pasiruošę, vaidinimo slinktis gyva. Kostumai — kiek galima senovės laikų, bet scenovaidis kiek galima suprantas. Režisierius Tom Mula ir dauguma aktorių dirbė įvairiuose Chicago teatroose, o kai kurie, kaip ir pats Mula — taipgi televizijoje. Pažymėtina, kad Free Shakespeare teatras sutinka sudaryti programą įvairiems renginiams mokyklose, bibliotekose, net ir privačiuose namuose, minėdami neaukštą kainą.

Vienuliškos moterų monologai

Viena retenybė Chicagoje, tai The Next teatro (1225 W. Belmont) spektakliai „Talking With...“. Tai vienuliškos moterų monologai, išryškina įvairias moterų profesijas ir pasireiškusio sritis. Čia pavaizduota šeiminkė, sektos atstovė (su gyva gyvate), rodeo mergaitė, nelaimingos meilės auka, McDonald užkandinės garbintoja, gimdyvė, senimo atstovė mirties akivaizdoje, eisenų - rungtynių mergaitė, lazdele besukanti, ir t.t. Autorė pasilieka nežinoma, vartojamas tik Jane Martin pseudonimas.

Spektaklis mirga įvairumu, nenuobodus. Aktorių sudėtis marga. Colette Kilroy gavusi bakalaureatą Illinois universitete, Lee Guthrie dalyvavusi televizijos pastatymuose Indianoje ir Tennessee; Holly Fulger dalyvavusi filme „The Hunger Artist“ pastatyme, sukurto pagal Franz Kafkios kūrinį; Myra Rapin atlikusi vaidmenį Lyric operoje; Barbara Burns — aktorė, poetė, šokėja, dainininkė, baigusi Columbia kolegiją; Lynne Dufresne įsigijusi bakalaureatą viename Texas universitetų; Kathryn Joosten dalyvavusi CBS filmo pastatyme; Karen Vaccaro pagerbta Jefferson žymeniu; Paulette Williams pati režisavusi kai kuriuos Columbia kolegijos pastatymus, vaidinusi filmuose;

sul ir Iris Murdoch *The Sea, the Sea*.

Kritikai tame sąrašė tuojau pasigedo Mailer ir Updike, Henry Green ir Naipaul, Carson McCullers ir Roth, Doris Lessing ir Malcolm Bradbury, Angus Wilson ir Muriel Spark ir kt. Negeros knygos esančios atrinktos Amis, Taylor, Murdoch. Tačiau tikimasi, kad šitas atrinkimas padės parduoti bent milijoną knygų.

Morgan McCabe išėjusi dramos studijas Illinois ir De Paul universitetuose.

Režisierius Brian Finn išėjęs vaidybos ir režisūros studijas karališkoje dramos akademijoje Anglijoje. Pastatymas įdomus įvairumu ir aktorių sugebėjimais.

Įtampa šeimos trikampy

Chicago dienraščiuose susilaukė stipriai palankių recenzijų Sam Shepard drama „Fool for Love“, kurią stato Steppenwolf teatras (2851 N. Halsted St.). Dramoje susidaro stipri intriga ir įtampa iš to, kad šeimos tėvas, įtraukiamas kitos moters gundy-mų, slapta sudaro antrą šeimą. Vienoje šeimoje gimsta jam sūnus, kitoje — dukterė. Įvykiams vystantis paslaptiniai, įjedu nežino, kad jie brolis ir sesuo. Įsimyli. Kitam vyrui pamilus tą mergaitę, išaiškėja visa ta susikryžavimų tragedija.

Vaidyba itin gera. Tėvo vaidmenį Les Podewell, išėjęs teatro studijas Goodman dramos mokyloje, daug keliavęs su išeivių rusų vaidintojų trupe, su Jane Fonda dalyvavęs filme „The Dollmaker“ pastatyme. Mergaitės vaidmenį atliekanti Rondi Reed yra laimėjusi Jeffersono premiją kaip geriausia antrinė aktorė. Ji yra dėstiusi dramą Goodman teatre ir Columbia kolegijoje. Jos brolio vaidmenį William L. Pe-

terson yra dalyvavęs keliuose Goodman teatro pastatymuose ir pats režisavęs keletą dramų. Mergaitę pamilusio vyro vaidmenį Randall Arney. Jis yra gavęs magistro laipsnį Illinois universitete, o dabar dėsto dramą ir režisūrą Columbia kolegijoje. Režisierius Terry Kinney yra pastatęs daugelį dramų ne vien Chicagoje, bet ir Hartforde bei New Yorke. Ir šis pastatymas ne eilinis.

J. Pr.

NAUJI LEIDINIAI

• *Aidai* nr. 2 (1984 kovas — balandis). Kultūros žurnalas, leidžiamas kas du mėnesiai Tėvų pranciškonų, 361 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207. Redakcija: dr. Leonardas Andriekus, OFM, kun. dr. Kęstutis Trimakas, Vytautas Volertas. Pagalba dailei — Viktoras Vizgirda. Administruoja T. Benvenutas Ramanauskas. Metinė prenumerata — 15 dol., atskiras numeris — 2.50 dol.

Šio numerio straipsniai: Vytauto Volerto reportažas iš šv. Kazimiero 500 metų sukakties iškilnių Romoje, Janinos Rėklaitienės „Kai kurie lietuvių kalbotyros vystymosi bruožai“, A. Vaičiūlaičio „Juozas Keliuotis“, A.L. „Franz Kafkios ilga kelionė į Lietuvą“. A. Pluko „JAV lietuvių veiklos 1983 metų apžvalga“. Kūrybos puslapiuose: Petro Mel-

Apie fantastinį realizmą lietuviškoje prozoje

Balzeko Lietuvių kultūros muziejaus Chicagoje 1984 m. gegužės mėn. 20 d. ruošta prof. dr. Rimvydo Šilbajorio paskaita „Fantastic Reality in Lithuanian Prose“ sutraukė gražų būrį klausytojų. Paskaita vyko muziejaus programų serijoje „Lietuviškasis paveldėjimas: jaunimo pažiūros“. Savo paskaitoje Rimvydas Šilbajoris nušvietė dabartinių Lietuvos ryškiųjų rašytojų Rimanto Šavelio ir Juozo Apučio kūrybą.

Jei totalistinis režimas savo fikcijas pristato kaip tiesą, tai tada rašytojas griebiasi fantazijos ir nonsenso savo paties įžiūrimai tiesai išreikšti. Tokiu būdu gal ir pavyksta atstatyti gyvenime racionalumą. Rimanto Šavelio pasakojime „Spangio širdis“ pagrindinis veikėjas yra akmuo Spangis, Lietuvos laukų akmuo, kuris tačiau yra išbrovėlis iš Skandinavijos, ledynų čia atneštas. Akmuo pergyvena širdies ataką tą pačią dieną, kada jo kaimynas ūkininkas yra iš namų išvaromas į kolūkį. Pasakojime akmenys verkia, o žmonės suakmenėja. Šiame Šavelio pasakojime tragiškos ir komiškos maskės yra sujungiamos arba tiesiog sumaišomos. Kitame jo pasakojime, „Kopėčios“, senelis Ignacius padaro kopėčias, apsiniaukusią dieną pasistato jas prie daržinės ir, su namiškiais atsiveikins, kopėčiomis kopia ir dingsta rūkose. Šavelio kūrybai būdinga subtilus simbolinių paralelių tinklas tarp pasakojimo elementų ir istorinių visuomenės pergyvenimų.

Rimantas Šavelis

niko „Rikis ir balandis“ bei Lidijos Šimkutės australų poeto Christopher Brennan vertimai ir jo apybraiža.

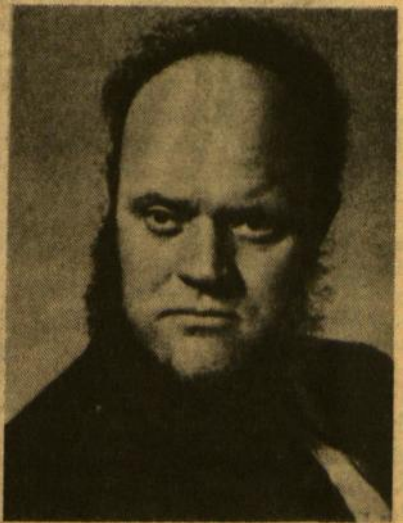
„Iš minties ir gyvenimo“ skyriuje rašo Kęstutis Trimakas apie George Orwell ir 1984-tuosius metus, Saulius Pašilis apie Valijos pavyzdį tautų išnykimo ir atgimimo klausimui, Leonardas Andriekus apie a.a. istoriką Viktorą Gidžiūną, K. Zoromskis apie Albino Elksaus vitražus. Numeris iliustruotas A. Elksaus vitražų reprodukcijomis. Recenzuojamos knygos: *LKM Akademijos suvažiavimo darbai, 1973* (J. Jakštas), Vacio Kavaliūno romanas *Dalia* (V. Kulbokas), Juditos Vaičiūnaitės *Pavasario fleita* (R. Lešmantaitė).

Fantastinį tikrovės vaizdavimą mūsų laikais yra išplėtoję antiutopiniai veikalai, kaip George Orwell 1984 ar Aldous Huxley *Brave New World*, o ypač ankstesnio už juos rusų rašytojo Eugene Zamyatin romanas *Mes*. Jame neužmirštami pavaizduota tobulo visuomenės santvarka, imanoma tik sunaikinus kiekvieną iš jos narių sielą. Zamyatin romane *Mes* siela sutapatinama su vaizduote, kuri taip pat yra ir visuomenės veidrodis. Tokius realybės veidrodžius sukuria Šavelis ir Aputis.

Po paskaitos vykusiose diskusijose dr. Šilbajoris turėjo progos palyginti minėtus lietuvių rašytojus su kaimyninių kraštų panašiais rašytojais bei komentuoti, kaip minėta kūryba kritiku yra bandoma derinti su socialistinio realizmo doktrina.

Kultūrinė kronika

• **Arūnas Kaminskas**, dirigavęs Lietuvių operos siemietiniams Fausto spektakliams, dirgus The Orchestra of Illinois simfoniniam koncertui, vyksiančiam 1984 birželio mėn. 10 d. 3 val. p.p. Morton East High School, 2423 Austin Boulevard, Cicero, Illinois (toje pačioje auditorijoje, kur statyta Faustas). Koncerto programoje: Richard Wagner, „Die Meistersinger Prelude“, Peter Tschaikovsky, „Romeo and Juliet Fantasy Overture“, ir Antonin Dvorak „Symphony No. 9 in E minor, opus 95“ (iš „Naujo pasaulio“). Koncertą rengia Cicero - Berwyn Fine Arts Council ir J. Sterling Morton mokyklos, remiami Illinois Bell ir Illinois Arts Council. Bilietai

Juozas Apučis

Juozo Apučio pasakojimai dažnai pasiūlo kitą realybę už mūsų pojūčių, bet neretai pasakojimo eigoje mūsų pojūčiai pasidaro taip aštrūs, kad šią realybę juste pajuntame. Pasakojime „Horizonte bėga šernai“ tie šernai, tai traktoriai, naikinantys sodus, kad būtų ariamos žemės kolūkiui. Čia pajuntamas tiesiog po pasaulį vaikščiojantis slėgtas. Kitame jo pasakojime trys automobiliu važiuojantys užmuša kelyje pasitaikiusią katę. Gal ir reikėjo jos pasigailėti, po įvykdytos nuozmės pagalvoja žudikai. Jie pajunta, kad jų sielose plaukia tarsi lava, kuri neleidžia gailėtis nei kitų, nei savęs. Pasakojimas, tai lyg baisus sapnas. Gal tai sąžinės realybė, kuri grįžusi vaidenasi žemėje. Apučio kūryboje jaučiame, kad modernūs žmogus leido Dievui numirti, bet turi toliau nešti Jo kryžį. Pasakojime „Rudens žolė“ chirturgas dr. Benius savyje nešioja sąžinę kaip juodą auglį, arba kaip juodą visatos skylę. Jis daug laiko praleidžia irkludamas — ir tai yra kėlimasis per Stikso upę. Chirurgas galop išprotėja, tačiau autorius Aputis išprotėjimo procesą vaizduoja baisaus aiškumo terminais. Šiame pasakojime žmonės yra tapę simboliniais sielos agonijos ženklais.

Fantastinį tikrovės vaizdavimą mūsų laikais yra išplėtoję antiutopiniai veikalai, kaip George Orwell 1984 ar Aldous Huxley *Brave New World*, o ypač ankstesnio už juos rusų rašytojo Eugene Zamyatin romanas *Mes*. Jame neužmirštami pavaizduota tobulo visuomenės santvarka, imanoma tik sunaikinus kiekvieną iš jos narių sielą. Zamyatin romane *Mes* siela sutapatinama su vaizduote, kuri taip pat yra ir visuomenės veidrodis. Tokius realybės veidrodžius sukuria Šavelis ir Aputis.

Po paskaitos vykusiose diskusijose dr. Šilbajoris turėjo progos palyginti minėtus lietuvių rašytojus su kaimyninių kraštų panašiais rašytojais bei komentuoti, kaip minėta kūryba kritiku yra bandoma derinti su socialistinio realizmo doktrina.

gaunami iš Cicero - Berwyn Arts Council, 5341 West Cermak Road, Cicero, Illinois 60650, tel. 788-2886. Bilietų kaina — 6 dol. suaugusiems, 5 dol. vyresniesiems, 3 dol. studentams iki 18 metų.

• **Elenos Bradūnaitės** straipsnį „Kazys Bartašius: Weaving the Ties that Bind“ išspausdino Folk life Center News vol. VII no. 2 (April - June 1984), The American Folk life Center at the Library of Congress, Washington, D.C., leidžiamas žurnalas. Straipsnis išsamiai supažindina su lietuviškų juostų audėju Kaziu Bartašium, gyvenančiu Chicagoje, nušviečia ne tik jo praktikuojamą liaudies meno šaką, bet taipgi ir liaudies meno vaidmenį išeivijos gyvenime. Numeris iliustruotas fotografo Jono Dovydeno nuotraukomis iš lietuviškų vestuvių Chicagoje.